

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย การสังเคราะห์ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้รูปแบบฝึกรูปแบบวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การสังเคราะห์งานวิจัย
2. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559
3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
4. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
5. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
6. แนวคิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับการฝึกรูปแบบ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2529, หน้า 26) กล่าวถึง ความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย โดยสรุปว่า การสังเคราะห์งานวิจัยเป็นระเบียบวิธีศึกษาหาข้อเท็จจริง เพื่อตอบปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ หลาย ๆ เรื่องมาศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบให้ได้คำตอบปัญหาที่เป็นข้อยุติ

อุทุมพร จามรมาน (2531, หน้า 1) กล่าวถึงความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ว่าเป็นการนำเสนอส่วนย่อยมาประกอบเข้าด้วยกันจนเกิดสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การบรรยายความรู้สึกร่วมโดยการนำคำต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน หรือทำงานบางอย่างจนเกิดผล โดยมาจากการประชุมระดมสมองหรือการสร้างทฤษฎีใหม่โดยการเชื่อมโยงทฤษฎีเก่าเข้าด้วยกัน

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช และคณะ (2531, หน้า 3) ให้ความหมายการสังเคราะห์งานวิจัยว่าเป็นการนำหน่วยย่อย ๆ หรือส่วนต่าง ๆ มาประกอบให้เป็นเนื้อเรื่องเดียวกัน

สรุปได้ว่า การสังเคราะห์งานวิจัยเป็นการนำผลการวิจัย ที่มีผู้ได้ศึกษาวิจัยในปัญหาเดียวกันมาวิเคราะห์อย่างมีระบบ และสรุปหาคำตอบของปัญหาที่เป็นข้อยุติ

2. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 จัดทำขึ้นภายใต้กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 และสอดคล้องเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 – 2559) ตลอดจนสภาพปัญหาจากการจัดและพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในระยะที่ผ่านมา ซึ่งพบว่ายังมีปัญหาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้านคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ตลอดจนสภาพการบริหารและจัดการศึกษาที่ยังต้องเพิ่มเติม ในด้านประสิทธิภาพ

จากกรอบทิศทางนโยบายและสภาพดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่การกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ที่ครอบคลุมทั้งการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษา การผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อีกทั้งได้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ไว้อย่างชัดเจน

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน ทั้งในเชิงสถาบัน ระบบ โครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตามสถานการณ์การพัฒนา ที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยหลายประการ ผลการพัฒนาตามช่วงวัย พบว่า กลุ่มวัยเด็ก ระดับเซเว่นปี๊ญญา มีค่าเฉลี่ยลดลงขณะเดียวกันยังมีภาวะโภชนาการเกินและโรคอ้วนจากพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่วนเด็กวัยเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 และมาตรฐานความสามารถของผู้เรียนในเรื่องการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ จากพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่กลุ่มวัยทำงานภาพรวมกำลังแรงงานมีการศึกษาสูงขึ้น การเรียนต่อในสายอาชีพศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลางของประเทศ อีกทั้งแรงงานที่เป็นวัยใช้กำลังแรงงานยังขาดการออกกา

ร่างกาย กลุ่มวัยสูงอายุแม้จะมีอายุยืนยาวขึ้น แต่ประสบปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของภาครัฐในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์ ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาความสุขและสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยที่หลากหลายในรูปแบบการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกัน มีการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าส่วนรวม ขณะที่ภาคส่วนต่างๆ ได้มีการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ แต่การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมยังอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความเปราะบางจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมเพิ่มขึ้น

สื่อทางสังคมในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน แต่การเผยแพร่สื่อต่างๆ ยังไม่มีบทบาทต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม สะท้อนได้จากรายการโทรทัศน์มีภาพของความรุนแรง ภาพที่ตอกย้ำการสร้างอคติ เชิงลบต่อผู้อื่น ภาษาก้าวร้าว ความไม่เหมาะสมทางเพศ ขณะที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศที่เข้าข่ายลามกอนาจารและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ขณะที่เกมคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน อย่างมาก ซึ่งเกมส่วนใหญ่ที่นิยมเล่นเน้นการต่อสู้ใช้ความรุนแรง ไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2549 หน้า 1)

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดแนวการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมี

คุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุขบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 หน้า 45)

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ความหมายของคุณภาพชีวิต

ศิริ ฮามสุ โปธิ์ (2543, หน้า 12) คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามความต้องการ และความ ต้องการคุณภาพชีวิตนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลง ไปได้ตามกาลเวลาและกาลเทศะ และยังให้ความหมาย อีกว่า คุณภาพ ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ชอบ ธรรมชาติสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมสังคม ตลอดจนแสวงหา สิ่งที่ดีตนปรารถนาให้ได้มา อย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ คุณภาพชีวิตแบ่งเป็น 3 ประการ คือ

1. ทางด้านร่างกาย คือ บุคคลจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจาก โรคภัย ไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจากปัจจัยพื้นฐาน ๓

2. ทางด้านจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเองครบถ้วน และสังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิต

3. ทางด้านสังคม คือ บุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมในฐานะเป็น สมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, หน้า 56) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้ง ทางด้านร่างกายสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอาชีพและด้านจิตใจ

ปลุก พรรัตน์ (2545, หน้า 8) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับของชีวิตที่ดีมีความ สมบูรณ์ทั้ง ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ กล่าวคือมีสุขภาพดี ปราศจาก โรคภัย ได้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้พักผ่อน มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองความรู้สึกถึง ความสำเร็จใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นภาระ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาเพื่อดำเนินชีวิตต่อไปได้

กระทรวงสาธารณสุข (2546, หน้า 8) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ความจำเป็นพื้นฐาน ในสังคมช่วงหนึ่งและ

คุณภาพชีวิตของประชาชนจะหมายถึงการที่ครอบครัวหรือชุมชนได้บรรลุความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วนทุกประการ

สุทธิพร บุญส่ง (2549, หน้า 5) กล่าวว่าลักษณะชีวิตของมนุษย์ที่มีสภาพสมบูรณ์มีความสุข ทั้ง ทางร่างกายและจิตใจ เนื่องจากการได้รับการตอบสนองความต้องการของตน ทั้ง ทางกายภาพ และจิตภาพอย่างเหมาะสมและเพียงพอรวมทั้ง ความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ โดยใช้ ทรัพยากรที่ตนมีอยู่

ดิน (สกุลศักดิ์ อินหล้า, 2551, หน้า 25 ; อ้างอิงจาก Dean, 1985, หน้า 12) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึก มีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพที่ดี การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ ความสุขสบายทางกายและใจชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่า และภาระหน้าที่ของบุคคล

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2552, หน้า 9) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีพัฒนาการทางกายทางจิตใจ ทางสังคมและทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ ความสุข ความสำเร็จในชีวิต เท่าที่บุคคลพึงกระทำได้ในระดับที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

โคทาบาและมอร์โรว (ศลิษา ศัลยกำธร, 2553, หน้า 25 ; อ้างอิงจาก Kotarba and Moorow, 1992, หน้า 9) มองคุณภาพชีวิตว่าเป็นการรับรู้ถึงความมีประสิทธิภาพหรือความสามารถในการกระทำอย่างมีความหมาย เพื่อควบคุมหรือจัดการสถานการณ์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนเองทั้ง ด้านจิตใจอารมณ์ ความนึกคิด สังคม และการดูแลรักษาภายใต้การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง ตามวัฒนธรรม บริบท และค่านิยมในสังคมหนึ่ง

มีเบิร์ก (สุพรรณิการ์ มาศयोग, 2554, หน้า 25 ; อ้างอิงจาก Meeberg, 1993, หน้า 5) สรุป คุณลักษณะของคุณภาพชีวิต ไว้ 4 ประการ คือ เป็นความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการประเมินชีวิตของตนเอง เป็นการประเมินตนเองเกี่ยวกับ สภาพร่างกาย จิตใจ สังคม เป็นการประเมินจากผู้อื่นในแง่การดำรงชีวิตที่ดี ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต

คุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวคิดของ OECD (สกุลศักดิ์ อินหล้า, 2551, หน้า 25) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตจะครอบคลุมหลายมิติ คือ

1. คุณภาพทางด้านอนามัยและสาธารณสุข
2. พัฒนาการบุคคลโดยผ่านการศึกษาฝึกอบรม
3. การทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงาน
4. เวลาว่างที่สร้างสรรค์
5. ความสุขสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
6. คุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ

7. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
8. โอกาสทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน
9. ความมั่นคงในการดำรงชีวิต
10. สิทธิเสรีภาพทางการเมือง

จะเห็นได้ว่า จากแนวความคิดเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นนี้ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนจะต้องได้รับความคุ้มครองทางเสรีภาพ สังคมจะต้องมีประชาธิปไตย ระบบการประกันสังคม และสวัสดิการสังคมสามารถช่วยให้เราบรรลุเป้าหมายได้ ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตตนเองได้ คณะบริหารส่วนท้องถิ่น ก็ไม่ควรมองข้ามคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งระบบ โครงสร้างสังคมแบบองค์รวม

องค์การยูเนสโก (สกุลศักดิ์ อินหล้า, 2551, หน้า 35 ; อ้างอิงจาก Unesco, 1980, หน้า 15) ได้ใช้เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน คือ

1. ด้านวัตถุวิสัย (Objective) การประเมินด้านวัตถุวิสัย วัดได้โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ นับได้ วัดค่าได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. ด้านจิตวิสัย (Subjective) เป็นการประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึก และเจตคติต่อประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การรับรู้สภาพต่อการเป็นอยู่ การดำรงชีวิต รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และความพึงพอใจในชีวิต

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

พิบูล นันทชัยพันธ์ (2539, หน้า 12-14) ได้สรุปคุณภาพชีวิตไว้ 5 ประการได้แก่

1. คุณภาพชีวิต เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล เป็นการรับรู้ และความรู้สึกของบุคคลซึ่งเกิดจากความรู้และประสบการณ์เดิม โดยการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น
2. คุณภาพชีวิต เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สิ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ สถานการณ์ ปัญหาครอบครัว แหล่งประโยชน์ ทรัพยากร ภาวะสุขภาพ ความเจ็บป่วย สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด และความสามารถในการควบคุม จัดการชีวิต และประสบการณ์
3. คุณภาพชีวิต เป็นแนวคิดหลายมิติ (Multimension Construct) ซึ่งมีความซับซ้อน ของร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ เป็นองค์รวมที่แล้วแต่บุคคลจะให้ความสนใจสิ่งไหนมากกว่ากัน
4. คุณภาพชีวิต มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทำให้การศึกษาคุณภาพชีวิตของบุคคล ๆ เดียวกันแต่ละช่วงชีวิตอาจได้ผลที่แตกต่างกัน

5. คุณภาพชีวิต เป็นด้านหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพ นั่นคือภาวะสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญทำให้บุคคลรับรู้ถึงความพอใจ และความผาสุกในชีวิต จึงถือได้ว่าคุณภาพชีวิตเป็นมิติหนึ่งของภาวะสุขภาพ ในทางกลับกันภาวะสุขภาพก็เป็นมิติหนึ่งของคุณภาพชีวิต

องค์ประกอบคุณภาพชีวิตระดับบุคคล องค์ประกอบที่ทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขพึงพอใจกับการมีชีวิตอย่างแท้จริง จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน (นิศารัตน์ ศิลปะเดช, 2540, หน้า 12-14) ได้แก่

1. ความสมบูรณ์ด้านร่างกายและสติปัญญา หมายถึง การที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้นจะต้องมีความปกติของร่างกายและสติปัญญาเป็นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ร่างกายมีอวัยวะต่าง ๆ ครบถ้วน มีสุขภาพแข็งแรง มีพลังกำลังที่สามารถทำงานได้เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ระดับการพัฒนาทางสติปัญญาเป็นปกติ ศึกษาเล่าเรียน มีเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาที่ตนเองเผชิญได้

2. ความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจและอารมณ์ ได้แก่ การเป็นผู้มีจิตใจดี อารมณ์แจ่มใสมั่นคง ไม่หงุดหงิด โมโหง่าย ไม่อิจฉาริษยา ใจดีมีคุณธรรม มองโลกในแง่ดี โอบอ้อมอารี พร้อมทั้งจะช่วยเหลือผู้อื่น การมีพื้นฐานด้านจิตใจและอารมณ์ดีจะช่วยให้บุคคลบังเกิดความสุขในการดำรงชีวิต

3. ความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากสังคมอันเนื่องมาจากการมีมนุษย์สัมพันธ์ ปรับตัว ยอมรับความสามารถ และความสำคัญของผู้อื่น และสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบ เห็นคุณค่าของบุคคลและสิ่งแวดล้อมคิดพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้คงคุณค่า และเกิดประโยชน์สืบไป

4. ความสมบูรณ์แห่งปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความสามารถที่จะจัดหาปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามฐานะของตนเอง เหมาะแก่สังคม เศรษฐกิจ และยุคสมัยปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคตลอดรวมไปถึง สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จะนำมาซึ่งความสุขและความพึงพอใจในชีวิต

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง มนุษย์จะต้องมีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกายแข็งแรง มีสติปัญญา สามารถแก้ปัญหาที่ตนเองเผชิญได้ มองโลกในแง่ดี มีความโอบอ้อมอารี ยอมรับและสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคมได้จะสามารถจัดหาปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามฐานะของตนเองได้อย่างมีความสุขและพึงพอใจในชีวิตได้

สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข (2544, หน้า 16) ได้แบ่งองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขไว้ 7 ด้าน ซึ่งครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. สุขภาพอนามัยและโภชนาการ (Health and Nutrition) ครอบคลุมด้านความยืนยาวของอายุขัย การปราศจากโรค ภาวะโภชนาการ และการบริการด้านสาธารณสุข

2. การศึกษา (Education) ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ด้านการเรียนรู้ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการพัฒนาทักษะฝีมือ รวมทั้งการเข้าถึงบริการด้านการศึกษาและประเด็นในเรื่องคุณภาพการศึกษา

3. ชีวิตการทำงาน (Working Life) เนื่องจากคนเราใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการทำงาน สภาพการทำงานจึงมีผลต่อความอยู่ดีมีสุขอย่างมาก องค์ประกอบนี้ครอบคลุมประเด็นการใช้แรงงานหญิง เด็ก ตลอดจนระบบความมั่นคงทางสังคมด้วย

4. ชีวิตครอบครัว (Family Life) ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข โครงสร้างขนาดครอบครัวเป็นตัวกำหนดระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกแต่ละคน ครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ต้องรับรู้ความต้องการของสมาชิกแต่ละคน และดูแลสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ

5. การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Growth, Poverty, Inequality and Economic Welfare) ซึ่งรวมถึงประเด็นเรื่องความยากจน ความไม่เท่าเทียมกัน และสวัสดิการ องค์ประกอบนี้รวมถึงทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้รวมถึงประเด็นในสภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย ระบบสุขภาพภิบาล และอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย ระบบสุขภาพภิบาล และอนามัยสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะจากปัญหาอาชญากรรม

6. สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย (Environment and Safety) การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้รวมถึงประเด็นสภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย ระบบสุขภาพภิบาล และอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย ระบบสุขภาพภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะจากปัญหาอาชญากรรม

7. ประชาธิปไตย (Governance) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐประชาชนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจะนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุข การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มพูนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มขีดความสามารถ เป็นเครื่องมือ (Means) ของการยกระดับความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้จะรวมประเด็นเรื่องความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และ เสรีภาพทางการเมือง การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ

ความสำคัญของคุณภาพชีวิต

สุทธิพร บุญส่ง (2549, หน้า 5) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของคุณภาพชีวิตว่าสังคมที่คนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตดี เชื่อได้ว่าผู้คนในสังคมจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมี

คุณธรรมและจริยธรรม เสียสละเพื่อส่วนรวม สังคมนั้น ย่อมมีความเจริญก้าวหน้า หากสังคมใดคนส่วนใหญ่ด้อยคุณภาพ แม้ว่าสังคมนั้น จะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เพียงใด ก็ไม่อาจทำให้สังคมนั้น เจริญและพัฒนาให้ทันหรือเท่าเทียมกับสังคมที่มีคนที่มีคุณภาพได้

ดังนั้น จะเห็นว่าคุณภาพชีวิตมีความสำคัญต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ทุกคนจึงควรรู้จักและเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตให้ถูกต้องและช่วยกันพัฒนาปรับปรุงตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพและชีวิตที่ดีร่วมกันได้ในที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ทรงชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เนื้อหาสาระของแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใจความสำคัญว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้ ...” (สุเมธ ตันติเวชกุล, สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2556, จาก <http://rd.nfe.go.th/4622/>)

เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน หลักปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทรงมีพระราชดำรัสแนะนำทางรอดของคนไทยเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความว่า

“...ให้ยึดหลักเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่ให้ตัวเอง สำหรับครอบครัว อย่างนั้นมันเกินไปแต่ว่าในหมู่บ้าน หรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...”

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งจะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนและในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543, หน้า 16)

อัจฉรา นวจินดา (2546, หน้า 338) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาคนให้มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้สามารถจัดการทรัพยากรในการดำรงชีวิตได้ตามลำดับการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันในชุมชนและพึ่งพาเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่วิถีและเป้าหมายของความพอประมาณ ความสมดุลและความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรที่พอเพียงแก่การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสุขภาพ สุขภาพจิตและมีความพึงพอใจในชีวิต

ความหมายของคำที่สำคัญในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากกระแสพระราชดำรัส หมายถึง วิถีชีวิตในทางสายกลาง รวมถึงเศรษฐกิจในทุกระดับ โดยมีความหมายของคำสำคัญ (Keyword) ดังนี้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551, หน้า 15)

1. ความพอเพียง หมายถึง การบริโภคและการผลิตอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และมีเหตุผล ไม่ขัดสน แต่ไม่ฟุ้งเฟ้อ

2. ความสมดุล หมายถึง การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม คือ การมีความสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์ (Globalization) กับ อภิวัตน์ท้องถิ่น (Localization) การมีความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจกับการเงินและภาคคนกับสังคม มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีโครงสร้างการผลิตที่สมดุลมีการผลิตหลากหลายและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ความยั่งยืน หมายถึง ความพอเพียงอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภูมิคุ้มกันที่ดี มีระบบเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและพร้อมรับต่อกระแสโลกาภิวัตน์ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และมีการบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหรือวิกฤติได้

การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพในด้านต่างๆในเรื่องต่อไปนี้ก่อนคือ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551, หน้า 15)

1. พื้นฐานจิตใจ คือมีความสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไมตรี มีเมตตาหวังดีให้กันและกัน
2. มีหลักในการดำเนินชีวิต คือ อดทนมีความเพียร ใช้สติปัญญาคิดอย่างรอบคอบก่อนทำและมีวินัย
3. มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต คือ มีสุขภาพดีและมีศักยภาพ ทักษะและความรอบรู้ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพอย่างมั่นคง และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่องการประกอบอาชีพอย่างมั่นคง และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง

การจัดการทรัพยากร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการสาธิตแนวทางปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรไทยเพื่อเป็นตัวอย่างการทำความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบจรรยาบรรณ, 2541, หน้า 7)

1. หลักการทฤษฎีใหม่ขั้นต้น (การพึ่งพาตนเอง)

เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ ประหยัดก่อน เช่นมีการทำนาปลูกข้าว เนื่องจากข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนจะต้องบริโภค ดังนั้น จึงประมาณว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะทำให้มีข้าวพอกินตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพงเพื่อยึดหลักพึ่งตนเองได้อย่างมีอิสรภาพ และมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วงได้อย่างพอเพียง

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้ขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอที่จะทำการเพาะปลูกได้ตลอดปีเมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ฉะนั้น เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองไปสู่ขั้นพอยู่พอกิน เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับดังนี้

2. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง (การร่วมมือกันในชุมชน)

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรร่วมมือกันชุมชน เช่น รวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ คือ การผลิต เช่น ผลิตพันธุ์พืช รวมถึงการเตรียมดินและชลประทาน เกษตรกรจะต้องร่วมมือ ในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย แหล่งน้ำและอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก การตลาดและการเตรียมการเพื่อขายเช่นลานตากข้าว ฝู้ง เครื่องสีข้าวและการจำหน่ายผลผลิต ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

3. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม (การร่วมมือกันเป็นเครือข่าย)

เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไปคือ ร่วมมือกันเป็นเครือข่าย เช่น ติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน จากธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง โดยไม่ถูกกดราคา ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำโดยซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก โดยจัดตั้งเป็นร้านสหกรณ์ แล้วขายในราคาขายส่ง ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สัมพันธ์กับทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนี้คือ ทรัพยากรคน เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องพัฒนาคนให้มีพื้นฐานจิตใจที่มีคุณธรรมจริยธรรมให้มีพื้นฐานการดำรงชีวิต ที่เป็นผู้มีเหตุ มีผล มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร เป็นและให้มีภูมิคุ้มกันโดยมีความรู้ ภูมิปัญญา และทักษะที่ป้องกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

1. การจัดการทรัพยากร : เป็นองค์ประกอบเอกลักษณ์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการจัดการทรัพยากรตามลำดับ การพึ่งพาตนเอง พึ่งพาชุมชนและพึ่งพาเครือข่าย

2. วิธีและเป้าหมายการใช้ทรัพยากร : เป็นองค์ประกอบเอกลักษณ์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดความพอประมาณ ความสมดุลและความยั่งยืน ทั้งขณะที่เป็นวิธี (Means) และเป้าหมาย (End) แห่งการใช้ทรัพยากรนั้น

หลักการพึ่งตนเอง

หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ (สุเมธ ดันดิเวชกุล, 2544, หน้า 6)

1. ด้านจิตใจ ทำคนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาคน ความว่า

“...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่น ที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูล เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำรัสความว่า “...ถ้ารักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็คงหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขา ไม่ใช่เรื่องของเรา แต่เราก็ทำได้ ด้รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมไว้ให้พอสมควร...”

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชาวชนบทขาดแคลน และต้องการ คือความรู้ในด้านเกษตรกรรมโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...”

“...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา...”

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และ ไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอกินพอเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

“...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกัน ทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ประเทศชาติของเราก็สามารถรุดพ้นจากวิกฤติได้...”

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินกับการแก้ไขวิกฤติทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมไทย (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2544, หน้า 12)

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ลักษณะเช่นนี้ เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง

เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูป อาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวต่อสภาวะการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม

เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึง รายได้แต่เพียงมิติเดียวหากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไป

ในทางที่ถูกต้อง...”

2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงเช่นอดีต ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ใช่ ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนจากผู้อื่น...”

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังกระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความหมายชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่า ยืนได้ด้วยตัวเอง...”

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลง เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียด ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายاملะความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอพยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...” (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นเมื่อ 13 กรกฎาคม 2556, จาก http://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=3925)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของนักคิด นักวิชาการ

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของนักคิด นักวิชาการกล่าวได้ดังนี้ การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นด้วยกันคือ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541 หน้า 2-3)

ขั้นที่ 1 การผลิตเป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมีพอกินไม่อดอยาก

ขั้นที่ 2 เกษตรกรรวมพลังกันในกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมีพอกิน มีใช้ช่วยใช้ชุมชนและสังคมดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่รวยคนเดียว

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงานตั้งและบริการ โรงสี ตั้งและบริการร้าน สหกรณ์ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรกร อย่างเดียวและระบบเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทย

โดยมีแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต 5 ประการ คือ ยึดหลักประหยัดคัดค้านค่าใช้จ่ายในทุก ด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงอาชีพอย่างจริงจัง ยึดหลักประกอบอาชีพด้วยความ ถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่ง ผลประโยชน์และการแข่งขันในทางการค้าประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ยึดหลักการไม่ หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมี รายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ และยึดหลักการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีละ สิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป

ประเวศ วะสี (2544, หน้า 37) กล่าวว่า ถ้าคนในตำบลรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและเศรษฐกิจจะหายจน ทำการเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มธรรมะ กลุ่ม ผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มแปรรูป ฯลฯ การมีกลุ่มมาก ๆ ทำกิจกรรมหลากหลายจะทำให้หายจน การรวมตัวจัดตั้งกองทุนชุมชนโดยมีชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการนำกองทุนให้สมาชิกนำไปประกอบ อาชีพ ผลประโยชน์ที่ได้นำมาจัดสวัสดิการให้สมาชิก เมื่อมีกองทุนชุมชนชาวบ้านจะเข้มแข็งและมี ความสุข

วิโรจน์ ฉิมดี (2550, หน้า 1-2) เสนอแนวทางการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำให้ชีวิตมีความสุขไว้คือ ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ เกิดผลคุ้มค่าที่สุด เกิดประโยชน์ที่สุด ต้องไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะ พอดีได้คุณภาพ ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน

ตารางที่ 1 สัมเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของนักคิด นักวิชาการ

มุมมอง แนวคิด	แนวคิดการฝึกอบรม		
	สุเมธ ตันติเวชกุล 2541	วิโรจน์ นิมิตี 2550	ประเวศ วะสี 2544
อยู่อย่างพอเพียง	✓		✓
พึ่งพาตนเอง	✓	✓	✓
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีส่วนร่วมใน ชุมชน	✓	✓	✓
สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ	✓	✓	✓

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของนักวิชาการ สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน (สกุลศักดิ์ อินหล้า, 2551, หน้า 36) ดังนี้

1. ด้านร่างกาย การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง รู้จักการออม ประหยัด ใช้จ่ายอย่างพอเพียง พอประมาณ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. ด้านจิตใจ สามารถพึ่งตนเองได้ กินเอง ใช้เอง สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง เกิดอาชีพ
3. ด้านสังคม มีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับตนเองและสมาชิกในชุมชน
4. ด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติเพื่อให้คนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอกินพอใช้ได้อย่างมั่นคง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มีสุขภาพกายและจิตดี สามารถทำประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจได้ ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ดังนี้

คุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คุณภาพชีวิตของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการทั้งร่างกาย และจิตใจเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีความพึงพอใจ สิ่งที่มีผลต่อการตอบสนองความต้องการของมนุษย์คือ ทรัพยากร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาทรัพยากรคน การจัดการทรัพยากรและวิธีและเป้าหมายการใช้ทรัพยากร ดังนั้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางให้เกิดการตอบสนองต่อสิ่งที่ชีวิตบุคคลต้องการและความพอเพียงของทรัพยากร ทำให้เกิดความพึงพอใจซึ่งนำมาซึ่งความมีคุณภาพชีวิต (อัจฉรา นวจินดา, 2546, หน้า 337)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นสามารถกำหนดสมมติฐานเพื่อพัฒนาเป็นทฤษฎีคุณภาพชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้คือ

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กระบวนการพัฒนาคนให้มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้สามารถจัดการทรัพยากรในการดำรงชีวิตได้ตามลำดับการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันในชุมชนและพึ่งพาเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่วิธีและเป้าหมายของความพอประมาณ ความสมดุลและความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากร ที่พอเพียงแก่การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดีและมีความพึงพอใจในชีวิต

ทฤษฎีคุณภาพชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณสมบัติของการเป็นทฤษฎี คือ เป็นชุดของแนวคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและที่สามารถทำการทดสอบได้ด้วยการศึกษาเชิงประจักษ์ โดยมีองค์ประกอบหลักคือ แนวคิด (Concepts) ที่สื่อถึงความสัมพันธ์ของการพัฒนาทรัพยากรคนให้เป็นผู้มีเหตุมีผล มีความรอบรู้ที่เป็นภูมิคุ้มกันให้จัดการทรัพยากรอย่างพอประมาณ สมดุลกับสถานะต่างๆ และคงความยั่งยืนของทรัพยากรนั้นให้เพียงพอแก่การสนองความต้องการที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีมีความพึงพอใจในชีวิต มุมมอง (Perspectives) ของทฤษฎีสามารถประยุกต์การใช้ทรัพยากรได้กับบุคคลหลากหลายสถานภาพและสถานะ เช่น เด็ก ผู้ใหญ่ นักธุรกิจ หรือเกษตรกร เป็นต้นสามารถกำหนดสมมติฐาน (Assumptions) ได้ว่าบุคคลที่มีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันย่อมมีระดับคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ทฤษฎีมีหลักการทั่วไป (Generality) เช่น ทรัพยากรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอาจเป็นอะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิต และบุคคลตามทฤษฎีก็สามารถเป็นได้ทั้งเพศชาย หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ พ่อค้า ข้าราชการ และเกษตรกร เป็นต้น คำอธิบาย (Explanations) ของทฤษฎีก็เป็นชุดของข้อความที่ขยายแนวคิดหรือสมมติฐานให้พุ่งไปสู่ความเป็นจริงของเรื่องนั้น ซึ่งปฏิบัติเมื่อใดก็เป็นจริงตามนั้น เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แนวทางจัดการทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตของบุคคลทุกสถานภาพ ซึ่งผลที่ตามมาคือความพึง

พอใจของบุคคลที่บ่งชี้ความมีคุณภาพชีวิตและทฤษฎีนี้มีประวัติ (History) ของการพัฒนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องยาวนานไม่น้อยกว่า 30 ปี จะยังคงมีแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถแก้ปัญหาใหม่ๆ และกำหนดเป็นทฤษฎีใหม่ได้ต่อไปอีกในอนาคต

ดังนั้น คุณภาพชีวิตของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลได้รับการตอบสนองสิ่งที่ต้องการทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและสุขภาพจิตดี มีความพึงพอใจต่อสิ่งที่มีผลต่อการตอบสนองความต้องการของมนุษย์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ สามารถดำรงชีวิต พึ่งพาตนเองได้ อยู่ในสังคมในปัจจุบัน ได้อย่างมีความสุข ซึ่งจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบันอยู่ในภาวะวิกฤตซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยโดยรวม การสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางด้านอยู่อย่างพอเพียง ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักเรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อาจจะเกิดขึ้นได้

การแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงประสานเข้ากับหลักการแนะแนวอาชีพและเพื่อปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อการประกอบอาชีพให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คือมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่พัฒนาขึ้นจากความรู้ คุณธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสมดุลในชีวิต พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ทั้งระดับนโยบายคือ จัดการศึกษาเพื่องานอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรความพอเพียงได้ทั้งระบบ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การให้ข้อเสนอแนะทางอาชีพและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานความหมายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า "เป็นปรัชญาซึ่งถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการที่ผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึก คุณธรรม ความ

ชื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี"

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง พยายามพึ่งตนเองช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะเรื่องอาหารที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศให้มากที่สุด พยายามก่อนนี้ให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายพอใจในสิ่งที่รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้มีรายจ่ายไม่เกินรายรับ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2554 ; พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, 2550)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวมา มีความสอดคล้องกับปรัชญาและอุดมการณ์ของการแนะแนวอาชีพหลายประการ ดังนี้

ปรัชญาการแนะแนวอาชีพยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญและมีอุดมการณ์เพื่อช่วยให้บุคคลรู้จักเข้าใจตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักความพอประมาณ มีความพอดี รู้จักเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและสังคม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติตนเองและผู้อื่น

ปรัชญาการแนะแนวอาชีพเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างมีสาเหตุโดยมีอุดมการณ์เพื่อช่วยให้บุคคลได้มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพทางด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้าใจถึงลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างบุคคลในสังคม ตลอดจนการอุทิศตนเพื่อมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชนและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา อายุและบุคลิกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักความมีเหตุผล เน้นความปรองดอง สมานฉันท์ในการทำงานร่วมกัน ยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน ลดความมีอคติต่อกัน และยอมรับความเปลี่ยนแปลง โดยพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ปรัชญาการแนะแนวอาชีพเชื่อว่าบุคคลย่อมมีศักดิ์ศรีในตนเอง ทุกคนเกิดมาด้วยความรักในตนเอง และมีสิทธิ มีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่น โดยมีอุดมการณ์เพื่อช่วยให้บุคคลได้สำรวจทางเลือกในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีภูมิคุ้มกัน เน้นการพึ่งพาตนเอง ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ความมีสติ และความสงบภายในจิตใจ และรู้จักสร้างความสมานฉันท์ร่วมมือ ช่วยเหลือแบ่งปัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง

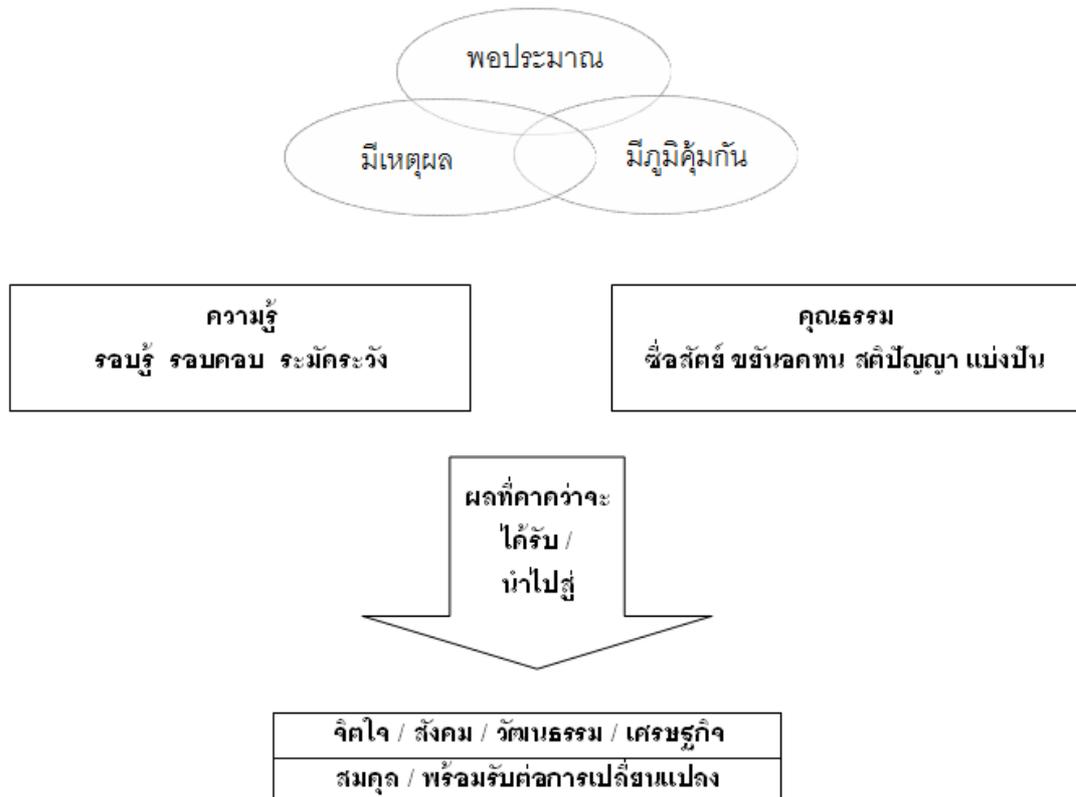
ปรัชญาการแนะแนวอาชีพถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้บุคคลรู้จักแสวงหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดเป็นความรู้ และนำมาสู่การวางแผนตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการมีความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง โดยไม่นำความรู้ไปใช้เพื่อการเอาตัวเอาเปรียบและเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งต้องมีความตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จากปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการแนะแนวอาชีพและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดทางสายกลาง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันบนเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุลทางด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เมื่อทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตอยู่ในความสมดุล จะช่วยให้มนุษย์เราสามารถปรับตัวพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทำให้เกิดความสุขสงบทั้งต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ ดังนั้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักคิดในการทำงาน การใช้ชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงกล่าวได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงคือวิถีชีวิต” ที่ควรได้รับการปลูกฝังให้แก่เด็ก เยาวชนและบุคคลทั่วไป โดยใช้ได้หลายวิธีการ ซึ่งการแนะแนวอาชีพก็เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผล

ความสำคัญของการแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป เพราะสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืน เป็นการปลูกฝังค่านิยม สร้างเจตคติลักษณะนิสัยและวิถีการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคม มิติด้านวัฒนธรรมและมิติด้านเศรษฐกิจ ซึ่งการแนะแนวอาชีพสามารถนำไปขับเคลื่อนได้ดังนี้

ภาพ 1
การขับเคลื่อนทั้ง 4 มิติของการแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ทางสายกลาง

จากภาพ 1 ทางสายกลางในการดำเนินชีวิตที่ไม่ดิ่งเกินไปหรือหย่อนยานมากเกินไป ไม่มากหรือน้อยเกินไปก่อให้เกิดความสมดุลของชีวิตและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง. โดยผู้แนะแนวสามารถใช้วิธีให้ผู้รับบริการ เขียนกราฟชีวิตของตนเองในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมาและทำความเข้าใจถึงลักษณะของเส้นกราฟที่มีขึ้นลงตามความสำเร็จ ความทุกข์หรือความผิดหวังของชีวิต ซึ่งผู้รับบริการจะค้นพบด้วยตนเองว่าทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา คือ การดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลางจะนำไปสู่ความสุขสงบในชีวิตอย่างแท้จริง การดำเนินชีวิตบนทางสายกลางจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง (Sufficiency) ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการพร้อมกัน คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิต การบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โคนพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

สำหรับเงื่อนไขความสำเร็จในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตและคุณธรรมต่างๆ ที่ช่วยกำกับการดำเนินชีวิตให้อยู่ในครรลองที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ เป็นต้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการปฏิบัติตามคุณลักษณะทั้ง 3 ประการและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม จะก่อให้เกิดความสมดุลทางด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ พร้อมทั้งเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมั่นคง

บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการแนะแนวอาชีพในโรงเรียน

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีการดำเนินชีวิตซึ่งครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยม อบรมบ่มเพาะลักษณะนิสัยให้แก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการประกอบอาชีพในอนาคต การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนจะต้องครอบคลุมทั้งโรงเรียน ได้แก่ ระดับนโยบายและการบริหารจัดการโดยให้ความสำคัญของการศึกษาเพื่องานอาชีพหรือการศึกษาเพื่อการทำงาน (Work-Oriented Education) อาชีพศึกษา(Career Education) และการแนะแนวอาชีพ (Career Guidance) ดังนี้

1. การศึกษาเพื่องานอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยโรงเรียนกำหนดเป็นนโยบาย เป้าหมาย เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งความรู้และเจตคติพื้นฐานที่จำเป็น ดังนี้

1.1 รู้จักและชื่นชมตนเอง เช่น นักเรียนสามารถบอกจุดเด่น ค่านิยม ความสนใจ ความถนัด และความสำเร็จของตนเองได้ ตลอดจนสามารถบอกให้ทราบถึงความคาดหวัง

ความกลัว หรือความวิตกกังวลของตนเองได้ยอมรับความรู้สึกต่างๆของคนที่ม่่ต่อตนเองและผู้อื่นได้ เป็นต้น

1.2 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถแสดงทักษะที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างได้ผล สามารถระบุวิธีการอุทิศตนเพื่อมีส่วนร่วมในงานชุมชนของผู้ที่ต่างกันในด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ความสามารถ อายุ และแบบแผนของวิถีชีวิต ตลอดจนเข้าใจถึงลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างบุคคลในชุมชน

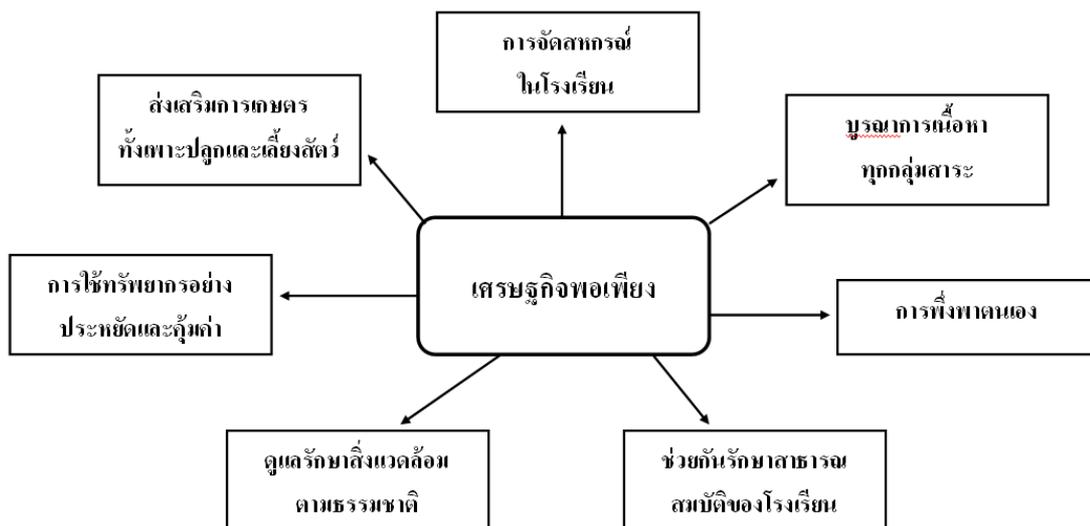
1.3 สามารถพัฒนาแผนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ สร้างความคุ้นเคยกับการเลือกอย่างหลากหลายทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกแต่ละระดับชั้น เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเลือกอาชีพ การเลือกวิชาเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบอาชีพได้อย่างกว้างขวาง ตลอดจนเข้าใจถึงแรงจูงใจให้ประสบความสำเร็จทางการเรียนและการประกอบอาชีพ

1.4 สํารวจทางเลือกในการประกอบอาชีพ ได้แก่ การช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของคำที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การกําลังชีพ (Career) การประกอบอาชีพ (Occupation) งาน (Work) และชิ้นงานหรืองานหมา (Job) เป็นต้น ให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคม และแนวโน้มในอนาคตที่อาจมีผลกระทบต่อการวางแผนอาชีพ รู้จักใช้แหล่งวิทยาการให้เป็นประโยชน์ต่อการสำรวจแนวทางเลือกอาชีพ ความเข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบตามกฎหมายในฐานะที่เป็นข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้าง ตลอดจนเรียนรู้เกี่ยวกับโอกาสอันพึงมีและข้อดีข้อเสียของการประกอบอาชีพอิสระ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรความพอเพียงได้ทั้งระบบตั้งแต่การบริหารจัดการสภาพแวดล้อม การประพฤติปฏิบัติตนของผู้บริหาร ครูและบุคคลกรทางการศึกษาให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ดังภาพ 2 (นิรันดร์ จุลทรัพย์, 2554)

ภาพ 2

การสร้างวัฒนธรรมความพอเพียงในโรงเรียน

จากภาพ 2 การศึกษาเพื่องานอาชีพ โรงเรียนสามารถสร้างวัฒนธรรมความพอเพียงโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งระบบ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการไว้ในทุกกลุ่มสาระ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และทักษะชีวิตให้แก่นักเรียน

2. อาชีพศึกษา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนควรเน้นในสาระสำคัญ 2 ประการ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2550, หน้า 3-12)

2.1 แนวทางการจัดการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.1 การบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สามารถสอดแทรกหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม การจัดการและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ เน้นความสร้างความเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว เน้นสร้างความเข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะ

กระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวอย่างพอเพียง สารที่ 4 การอาชีพ เน้นความเข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์เห็นแนวทางในงานอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาชีพและคุณธรรมและเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

2.1.2 การจัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายวิชาหนึ่ง

2.1.3 การบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยม (Value Clarification) การทำความเข้าใจในค่านิยมเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนอาจใช้ออกสารหรือใบความรู้ได้แสดงความคิดเห็นและทำความเข้าใจโดยการวิเคราะห์ เพื่อทราบถึงสาเหตุและสังเคราะห์ถึงผลที่ได้รับ แล้วเปรียบเทียบกับค่านิยมของตนเอง เพื่อการตัดสินใจเลือกใช้เหตุผลและข้อมูลประกอบ เมื่อผู้เรียนเกิดความกระจ่างในคุณค่าของค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงจะนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย

2.2.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ของการทำงานแบบกลุ่ม ฝึกการรับฟังและยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น โดยครูผู้สอนจะกำหนดประเด็นหรือหัวข้อเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่ม โดยใช้วิธีเวียนอภิปรายหรือระดมสมอง ซึ่งผู้สอนควรทำความเข้าใจความตกลงกับผู้เรียนก่อนที่จะดำเนินอภิปรายร่วมกัน

2.2.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการจำลองสถานการณ์ให้มีความใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงมากที่สุด โดยผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติภายใต้สถานการณ์ เพื่อฝึกทักษะการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเผชิญปัญหาและการฝึกการแก้ไขปัญหา เช่น สถานการณ์การดำเนินชีวิตในครอบครัว การประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจของชุมชนหรือประเทศ โดยนำมาจำลองสถานการณ์ให้เหมือนจริงภายในห้องเรียน

2.2.4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือ โดยครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม การจัดสมาชิกเข้ากลุ่มแบบคละกันตามความแตกต่างกันของสมาชิกแต่ละคน เพื่อฝึกให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นรับฟังข้อเสนอแนะของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและงานที่ได้รับมอบหมาย เกิดทักษะการทำงาน

ร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยให้อุปกรณ์ประสบความสำเร็จ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น

2.2.5 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาเป็นการมุ่งให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบ โดยอาศัยขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การเก็บและรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล เช่น นักเรียนอาจร่วมกันกำหนดปัญหาความยากจนของชุมชนแล้ว ให้นักเรียนร่วมกันทำความเข้าใจปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ตามขั้นตอนดังกล่าว โดยใช้แนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนสามารถใช้วิธีการอาชีพศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กันทั้ง 2 ประการ คือ การจัดหลักสูตรโดยบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกำหนดให้เป็น 1 รายวิชาในหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. การแนะแนวอาชีพ การแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูและบุคลากรทางการแนะแนวสามารถให้บริการแก่นักเรียนหรือผู้รับบริการได้ 2 ประการ ดังนี้

3.1 การให้ข้อเสนอแนะทางอาชีพ เป็นการนำข้อมูลทางอาชีพมาวิเคราะห์ แจกแจงให้เป็นข้อเสนอแนะพร้อมที่จะนำเสนอให้แก่ นักเรียนหรือผู้รับบริการด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ จากความเหมาะสม โดยการวิเคราะห์ให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์และอธิบายครอบคลุมทั้งทางด้านความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันซึ่งตั้งอยู่บนเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม สำหรับเทคนิคการนำเสนอได้แก่ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย อภิปราย การจัดปายนิเทศ นิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

3.2 การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ขอรับคำปรึกษาในด้านอาชีพ โดยให้ผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ การใช้เทคนิคให้คำปรึกษาและเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน เพื่อช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถตัดสินใจหรือวางแผนชีวิตและอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในอนาคต

การแนะแนวอาชีพจึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา การให้ข้อเสนอแนะทางอาชีพถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และใช้ชีวิตอย่างมีจุดหมาย ส่วนการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ นอกเหนือจากบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจทักษะและประสบการณ์ทางให้คำปรึกษาแล้ว

จะต้องมีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้รับบริการเข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและเห็นแนวทางแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยตนเอง

สรุป

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางการแนะแนวอาชีพ จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคคน พัฒนางาน พัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน เพราะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่อยู่บนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก โดยใช้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสมดุล ทั้ง 4 มิติ คือด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ดังนั้นการแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางออกและทางรอดของสังคมและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

รูปแบบฝึกอบรมมีหลากหลาย การเลือกรูปแบบฝึกอบรมโดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปใช้อย่างเหมาะสม อาจพิจารณาได้จากรูปแบบการฝึกอบรมดังที่นักคิด นักวิชาการได้ให้ความหมายและขั้นตอนของรูปแบบฝึกอบรมดังนี้ต่อไปนี้

ความหมายของการฝึกอบรม

ฉพนพร สวัสดิบุญญา (2553, หน้า 26) กล่าวว่า การฝึกอบรม (Training) คือกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และเจตคติ (Attitude) อันจะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2554, หน้า 1-3) กล่าวว่า การฝึกอบรม (Training) หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะหรือความชำนาญ (Skills) และเจตคติ (Attitude) ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ (Organization Goal) และสภาพแวดล้อม โดยทั่วไป (Environment) เพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น องค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะจากภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และในสถานศึกษาต่างๆ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการฝึกอบรมเป็นอย่างมาก และนับวันยิ่งจะให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ในรูปของการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการฝึกอบรมขึ้นในองค์กร หรือส่งเสริมให้บุคลากรมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมทั้งภายในและต่างประเทศ บางองค์กรกำหนด

งบประมาณเพื่อการฝึกอบรมไว้ถึงร้อยละ 15 ของงบประมาณทั้งหมด เพื่อช่วยให้มองเห็นภาพความสำคัญของการฝึกอบรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติมศักดิ์ เสนาเวณา (2555, หน้า 25) ให้ความหมายของฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบให้กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มคน โดยมีมุ่งที่จะก่อให้เกิดหรือพัฒนาความรู้ ทักษะ และปรับทัศนคติ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องประกอบกัน เป้าหมายความสำคัญของการฝึกอบรมก็คือเป็นการให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะและปรับทัศนคติให้สอดคล้องกับความจำเป็น ค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อนำไปใช้งานทันที

โชติชวัล พุทธิกาญจน์ (2556, หน้า 2) กล่าวว่า การฝึกอบรมสามารถจัดได้โดยองค์กรและสถาบันฝึกอบรมภายนอกการฝึกอบรมมีหลายวิธี ได้แก่ การบรรยาย การปฐมนิเทศ การสาธิต การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง การอภิปราย การใช้กรณีศึกษา การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน การศึกษาดูงานและการฝึกอบรมเพื่อสุขภาพในแต่ละวิธีมีความแตกต่างกัน จึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมซึ่งทำได้โดยการพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เป้าหมายของการฝึกอบรมความสนใจของบุคลากรและระดับการทำงานของบุคลากรได้แก่ระดับบริหารระดับจัดการระดับปฏิบัติการและระดับแรงงาน นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาเกี่ยวกับเพศ ช่วงอายุระยะเวลาในการฝึกอบรมงบประมาณ อุปกรณ์ สถานที่ เจ้าหน้าที่และวิทยากร ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

สรุปความหมายของการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการจัดเนื้อหาสาระและมวดประสพการณ์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับงานอาชีพและสามารถผลิตผลงานที่มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

ความสำคัญของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะทำให้พนักงานมีคุณภาพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพราะการฝึกอบรมช่วยให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ใหม่ๆ มีทักษะเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติที่ดีซึ่งการฝึกอบรมเป็นการผสมผสานระหว่างข้อมูลข่าวสารใหม่ๆและประสพการณ์ ทำให้เกิดแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร และทำให้พนักงานมีโอกาสเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง ใครบ้างที่จำเป็นต้องรับการฝึกอบรมพนักงานทั้งหมดขององค์กรจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรม เพราะองค์กรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเทคโนโลยี ความรู้ใหม่ๆและผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องแสวงหาความรู้เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องตระหนักว่าทุกคนในองค์กรต้องได้รับการฝึกอบรม เพราะการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เกิดประสพการณ์ ทำให้เกิดการ ทำงานในแขนงต่างๆให้ดีขึ้น ดังนั้นการบริหารจึงต้องนึกถึงการฝึกอบรมเป็นสิ่งแรก และคิดว่าใคร

บ้างต้องฝึกอบรมในเรื่องใด หากการฝึกอบรมเปรียบเสมือนการทำการตลาดเพราะมีการทำเป็นขั้นตอน มีการประสานความร่วมมือเพื่อขายสินค้าให้ได้มากที่สุด การฝึกอบรมก็เช่นกันต้องทำอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การหาข้อมูลใครต้องฝึกอบรมเรื่องใด มีความจำเป็นมากแค่ไหน และมีการประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆในองค์กร ซึ่งต้องกระทำด้วยความระมัดระวังทุกขั้นตอน ไปจนถึงการวางรูปแบบการเรียนรู้ การสร้างหลักสูตรเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพสูงสุด การฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นระบบและการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ (ธีรภัทร สุคาศิต, สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556, จาก <http://www.moe.go.th/wijai>)

การฝึกอบรม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และทันเหตุการณ์เสมอเพราะ โลกสังคมที่ดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ภายใต้สิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจในประเทศไทยและในโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความชำนาญ การพัฒนาฝีมือในการทำงานให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ การพัฒนากำลังคนที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและตรงความต้องการของประชาชน โดยการสำรวจหาข้อมูลให้ทราบว่า ประชาชนกลุ่มใดมีความต้องการเรียนรู้อะไร เมื่อไรมีความจำเป็นต้องอบรมจะอบรมเรื่องอะไรและควรจะใช้วิธีการฝึกอบรมวิธีใด ความจำเป็นในการพัฒนาประชาชนของกลุ่มต่างๆ มาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน ความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้นอาจเป็นการแก้ปัญหา จัดฝึกอบรมสำหรับประชาชน ควรมีการวิเคราะห์ความจำเป็น (Need Analysis) ในการฝึกอบรมสามารถกระทำได้โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์บุคลากรเกี่ยวกับสภาพปัญหาหรือความต้องการในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ โดยอาจพิจารณาเกี่ยวกับระบบการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ เช่น คุณภาพของผลผลิต มาตรฐานของผลงาน เมื่อทราบความจำเป็นที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนาแล้ว ต้องพิจารณาต่อไปอีกว่ามีทางเลือกใดบ้างที่สามารถสนองความจำเป็นเหล่านั้นและความจำเป็นใดบ้างที่จะต้องใช้วิธีการฝึกอบรม จึงเตรียมการฝึกอบรมว่าต้องการหวังผลในทิศทางไหน เพื่ออะไร วิธีใดและเมื่อไร

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงคนอย่างเป็นระบบเป็นการให้การศึกษาดูแลชีวิตสำหรับทุกคนเช่นเดียวกับการศึกษา คนต้องพัฒนาความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การฝึกอบรมที่ดีจะต้องสามารถทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์เกิดประโยชน์ต่อบุคคล ด้านการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความคิด การวิเคราะห์และการตัดสินใจเพื่อการสร้างทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำการฝึกอบรมมักใช้ช่วงเวลาสั้น ๆ เพื่อให้เกิดผลเร็วที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ทันที

โดยสรุปการฝึกอบรมมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกรรมวิธีที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต การฝึกอบรมจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรขึ้นมาช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมประสบการณ์ วิทยาการสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บุคคลต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มีสมรรถภาพ การทำงานสูงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องใด ๆ ต้องอบรมหาความรู้ในเรื่องนั้น โดยเฉพาะการ อบรมเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ (เดือนเพ็ญพร ชัยภักดิ์, สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.dr-duan.com/training>)

ทัศนีย์ นาคุณทรง (2552, หน้า 21) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมช่วยป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ กับบุคลากรเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาระหว่างการปฏิบัติงานการฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีช่วยแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นแล้ว โดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหา
 2. การฝึกอบรมเป็นการสร้างเสริมวิทยากรอันทันสมัยให้กับบุคลากรในหน่วยงาน เพราะในปัจจุบันวิทยาการต่างๆเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องฝึกอบรมเพิ่มเติมอยู่เสมอ
 3. การฝึกอบรมช่วยประหยัดรายจ่าย เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่จัดขึ้นใน ระยะเวลาสั้น ภายในงบประมาณจำกัดและได้ผลคุ้มค่าตามวัตถุประสงค์
 4. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยไม่ก่อให้เกิด ความเสียหายต่องานประจำที่ปฏิบัติอยู่ เนื่องจากใช้ระยะเวลาสั้นจัดในเวลาหรือนอกเวลาทำงานก็ได้
 5. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างบุคลากรที่ทำงานใน หน่วยงานเดียวกัน เนื่องจากการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนทรรศนะซึ่งกันและกัน มีความ เข้าใจกันมากยิ่งขึ้น
 6. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคลากรได้มีโอกาสพัฒนาทำที่บุคลิกภาพของ ตนเองให้เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ
 7. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพร้อมที่จะ ทำงาน กล้าเผชิญอุปสรรค
 8. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต
 9. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีช่วยเหลือนักเรียนที่ลาออก เนื่องจากไม่สามารถศึกษาต่อได้
- สรุปความสำคัญของการฝึกอบรม คือ การขับเคลื่อนให้บุคลากรภายในองค์กรได้รับการ พัฒนา ความรู้ ทักษะ และปรับเปลี่ยนเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีผลทำให้หน่วยงานประสบ ผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการผลิตตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของการฝึกอบรม

จกสนธิ ชูติมาเทวินทร์ (2544, หน้า 10 - 11) แบ่งประเภทของการฝึกอบรมเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การฝึกอบรมก่อนประจำการ (*Pre-Entry Training*) เป็นการฝึกอบรมให้กับผู้เข้างานใหม่หรือเพิ่งจะเริ่มโครงการใหม่ โดยทั่วไปผู้เข้าอบรมมักจะอยู่ในระยะทดลองงาน ซึ่งเนื้อหาของ การอบรมจะเน้นในเรื่องของภารกิจแรกเริ่ม และภารกิจทั่วไปขององค์กร เนื้อหาโดยทั่วไปจะมี ลักษณะผสมผสาน คือมีทั้งการฝึกอบรมในห้อง และการฝึกอบรมภาคสนาม ปกติจะมีช่วงเวลาที่ ไม่นานนักตั้งแต่ 2-3 วัน หรือบางกรณีอาจจะใช้เวลานานเป็นเดือน

2. การฝึกอบรมระหว่างประจำการ (*In-Service Training*) เป็นการอบรมในช่วงที่เข้าไป ทำงานแล้ว หรือผ่านระยะการทดลองงานแล้ว การฝึกอบรมจะจัดให้เป็นระยะ ๆ ให้กับระดับของ บุคลากรที่แตกต่างกัน มีทั้งในเรื่องของการบริหารทั่วไป การอบรมการจัดการ การอบรมเฉพาะ หน้าที่ หรือการอบรมเฉพาะเรื่องคล้ายๆ กับ *On the Job Training* ซึ่งระยะเวลายืดหยุ่นได้ตามความ ต้องการ ส่วนใหญ่จะใช้เวลาไม่นานนัก ประมาณ 1-3 สัปดาห์

3. การฝึกอบรมในโครงการ (*Project Related Training*) เป็นการอบรมที่จัดให้เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานในโครงการ อาทิเช่น โครงการที่ได้รับทุนอุดหนุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีระยะเวลาไม่ นานนักเป็นการอบรมเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะประเภทของบุคลากร มีทั้งการอบรมทางด้านเทคนิค และการอบรมในเชิงการจัดการ จัดอบรมโดยผู้ให้ทุน ปกติระยะสั้น คือ 1-3 เดือน หรือขึ้นอยู่กับ ความจำเป็นของโครงการ

4. การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง (*Self-Development Training*) เป็นการอบรมเพื่อเพิ่ม ความรู้ใหม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการอบรมเต็มเวลาหรือบางส่วนเป็นเวลาโดยหน่วยงานต้นสังกัดจะให้การ อนุมัติและสนับสนุนด้านการเงินซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกรออกไปอบรมนอกสถานที่ระยะเวลาจะ ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติที่หน่วยงานต้องการจะพัฒนา มีทั้งระยะสั้นและระยะยาวหรือบางคนอาจจะลา ไปศึกษาต่อ ซึ่งการศึกษาต่อก็คือการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการเช่นกัน

ชูชัย สมितिไกร (2551, หน้า 7) กล่าวว่า การฝึกอบรมบุคลากรมีหลายประเภท และสามารถจำแนกตามประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แหล่งของการฝึกอบรม เกณฑ์ประเภทนี้บ่งถึงแหล่งของผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมซึ่ง แบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 การฝึกอบรมภายในองค์กร (*In-House Training*) เป็นการฝึกอบรมที่องค์กรจัด ขึ้นเองภายในสถานที่ทำงาน โดยหน่วยฝึกอบรมจะเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กำหนด ตารางเวลาและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภายในภายนอกเป็นวิทยากร ข้อดีคือองค์กรสามารถ

กำหนดหลักสูตรฝึกอบรมได้อย่างเต็มที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการดำเนินงาน ข้อเสียคือ ต้องใช้ทรัพยากรในด้านงบประมาณและกำลังคนของหน่วยงาน

1.2 การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอก เป็นการจ้างบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ฝึกอบรม หรือจัดส่งพนักงานเข้าร่วมฝึกอบรมกับหน่วยงานภายนอก วิธีนี้เหมาะกับหน่วยงานขนาดเล็ก มีพนักงานไม่มาก ไม่มีหน่วยฝึกอบรมในองค์กร

2. การจัดประสบการณ์การฝึกอบรม เป็นการจัดในขณะที่ผู้เข้าอบรมกำลังปฏิบัติงานอยู่ ด้วยหรือหยุดพักงานชั่วคราวเพื่อเข้ารับการอบรมในห้องเรียน

2.1 การฝึกอบรมในงาน (On-the-Job-Training) เป็นการให้ผู้รับการฝึกอบรมลงมือปฏิบัติงานจริง ในสถานที่จริงภายใต้การดูแล ให้คำแนะนำของพี่เลี้ยง

2.2 การฝึกอบรมนอกรงาน (Off-the-Job-Training) เป็นการฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้สิ่งต่างๆในเรื่องใดเป็นการเฉพาะ โดยหยุดการปฏิบัติงานประจำชั่วคราวจนกว่าจะอบรมเสร็จสิ้น

3. ทักษะที่ต้องการฝึก หมายถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เข้าอบรม

3.1 การฝึกอบรมทักษะด้านเทคนิค

3.2 การฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการ

3.3 การฝึกอบรมทักษะด้านการติดต่อสัมพันธ์

4. ระดับชั้นของพนักงานที่เข้ารับการฝึกอบรม

4.1 การฝึกอบรมระดับพนักงานปฏิบัติการ

4.2 การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน

4.3 การฝึกอบรมระดับผู้จัดการ

4.4 การฝึกอบรมระดับผู้บริหารชั้นสูง

สรุปได้ว่าประเภทของการฝึกอบรม มี 2 ประเภท คือ

1. การฝึกอบรมภายใน องค์กร มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาบุคคลในองค์กรให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.1 การฝึกอบรมก่อนทำงาน เป็นการสร้างความคุ้นเคยก่อน จะเข้าไปทำงานในหน้าที่รับผิดชอบ การเรียนรู้สภาพภายในขององค์กร การศึกษาระบบการดำเนินงานและการสร้างความรู้ความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมาย

1.2 การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน เป็นการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อเพิ่มพูน ทักษะ เสริมสร้างความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญตลอดจนเจตคติที่ดีในการทำงาน ตามแผนงานหรือโครงการขององค์กร

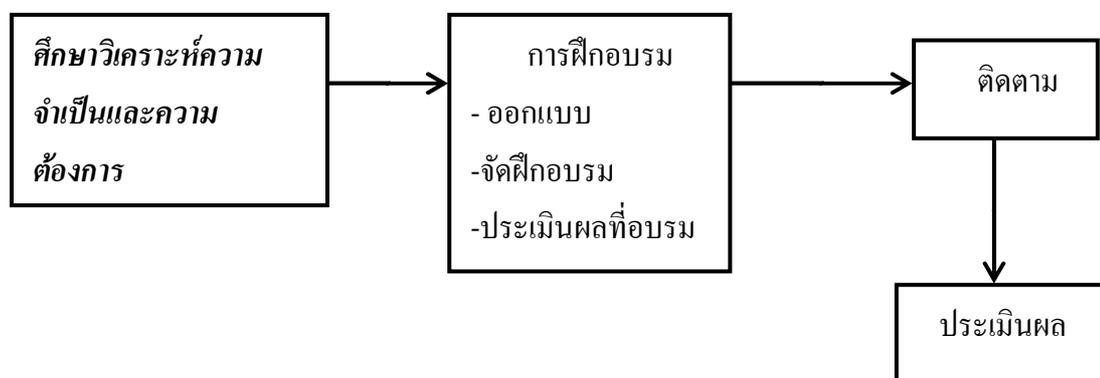
2. การฝึกอบรมภายนอกองค์กร เป็นหน่วยงานจัดการฝึกอบรมที่ดำเนินการเป็นการเฉพาะในลักษณะธุรกิจ มีการจัดหัวข้อฝึกอบรมและประชาสัมพันธ์การฝึกอบรมสำหรับผู้สนใจเข้ารับการอบรมเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนเอง โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรม

กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้จัดการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีในเรื่องความรู้ทัศนคติ ทักษะในการทำงาน และการดำเนินชีวิต จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆของกระบวนการฝึกอบรมเพื่อประสานสัมพันธ์กับทุกฝ่ายให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย กระบวนการฝึกอบรมมีนักวิชาการมากมายหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการของการจัดทำอย่างเป็นระบบเพื่อจะได้ทราบกระบวนการการจัดทำการฝึกอบรมอย่างครบวงจรและอย่างมีประสิทธิภาพดังได้กล่าวไว้ ดังนี้

พิสิฐ เมธาภัทร (2548, หน้า 47) กล่าวว่ากระบวนการฝึกอบรม คือลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานจัดฝึกอบรมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร ซึ่งมีอยู่ 4 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการ
2. การฝึกอบรม
3. ติดตามผล
4. ประเมินผล

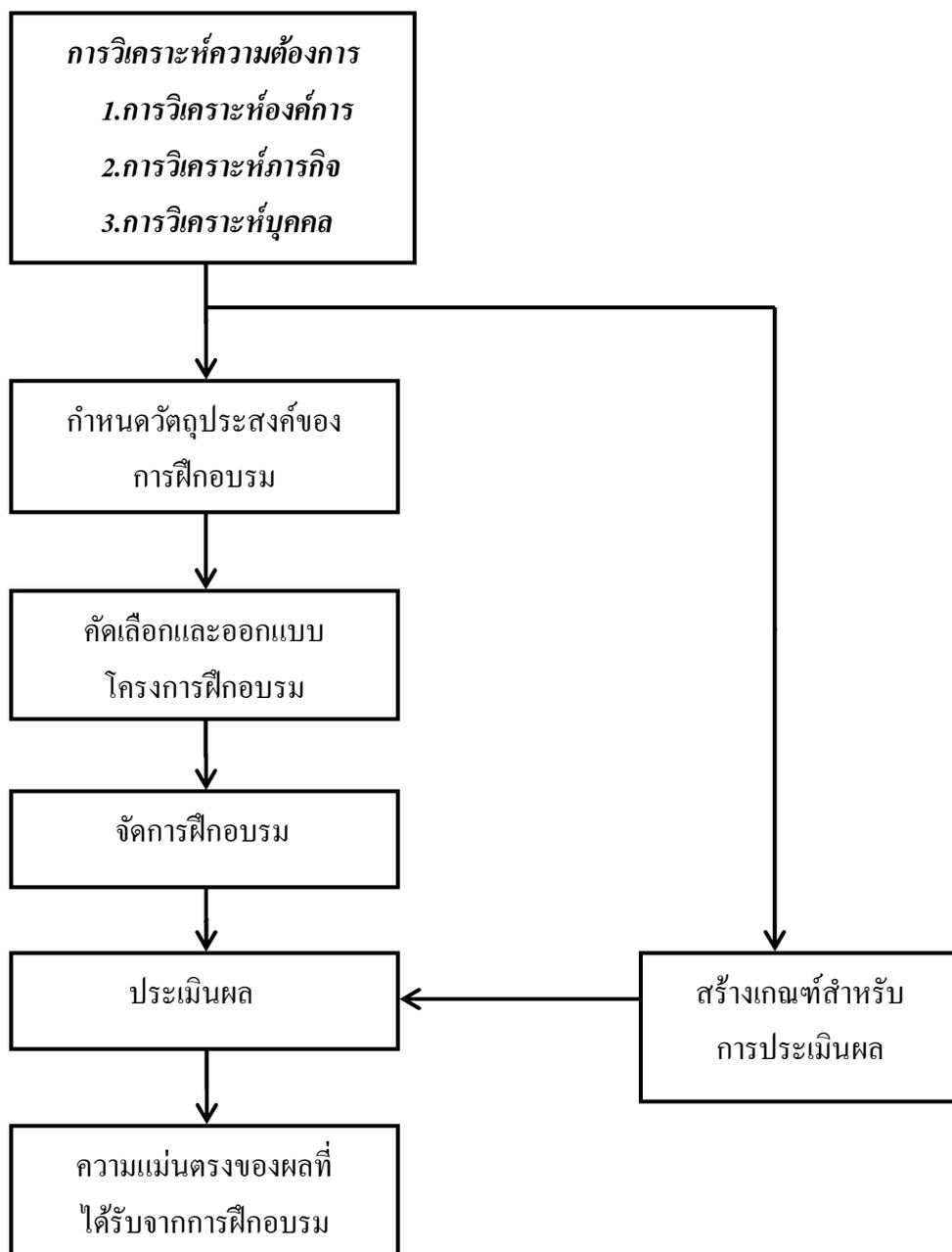

ภาพที่ 3. กระบวนการฝึกอบรมของพิสิฐ เมธาภัทร (ที่มา : พิสิฐ เมธาภัทร, 2548, หน้า 47)

ชูชัย สมิทธิไกร (2551, หน้า 30) กล่าวว่ากระบวนการจัดฝึกอบรมแบ่งเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ความต้องการ
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม
3. คัดเลือกและออกแบบ โครงการฝึกอบรม
4. จัดการฝึกอบรม
5. ประเมินผล

6. ความมั่นคงของผลที่ได้รับจากการฝึกอบรม

ภาพที่ 4. กระบวนการฝึกอบรมของชูชัย สมितिไกร (ที่มา: ชูชัย สมितिไกร, 2551, หน้า 30)

จกกลณี ชูติมาเทวินทร์ (2544, หน้า 2) อธิบายถึงวงจรของการอบรมทั้งหมด 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการประเมินความจำเป็นในการอบรม

2. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรและการวางแผนเตรียมพร้อม
3. ขั้นตอนการปฏิบัติการอบรม
4. ขั้นตอนการประเมินผลและการติดตามผลการอบรม
5. ขั้นตอนการทบทวนและวิจัยเพื่อนวัตกรรมการอบรม

สรุปกระบวนการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างมีระบบ มีลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยมีกระบวนการฝึกอบรม 5 ขั้นตอน คือ 1. การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม 2. การจัดหลักสูตรฝึกอบรม 3. การฝึกอบรม 4. การติดตามผลการฝึกอบรม 5. การประเมินผลโครงการฝึกอบรม

ประโยชน์ของการฝึกอบรม

วิจิตร อวาทกุล (2537, หน้า 16-20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรม ดังนี้

1. สมองความต้องการกำลังคน (Meeting Manpower Needs) เมื่อเรามีความต้องการคนที่ มีทักษะ (Skills) มีฝีมือ ความชำนาญงานเป็นพิเศษเฉพาะงาน ให้มีประสิทธิภาพก็จะเป็นต้อง คัดเลือกผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถ มีฝีมือในการทำงานเท่านั้น ไม่ใช่การบรรจุใครก็ได้เข้ามา ในตำแหน่งที่วางอยู่และทำงาน ไปตามสติปัญญา ความสามารถความรู้ที่มีอยู่ ผู้ที่คัดเลือกเข้ามาเมื่อ ยังมีความรู้ ความสามารถไม่พอยังไม่ถึงระดับที่พึงพอใจ หรือต้องการเพิ่มทักษะให้สูงขึ้น จึง ต้องการฝึกอบรม

2. เป็นการลดเวลาการเรียนรู้ให้สั้นเข้า (Reduce Learning Time) เมื่อการเรียนการสอน การฝึกหัดปฏิบัติได้ทำอย่างมีระบบและมีระเบียบ ผู้สอนมีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดและ ฝึกอบรม ผู้เรียนย่อมฝึกฝนและเรียนรู้ได้เร็วกว่า เรียนด้วยตนเอง หาวิธีเรียนเอง หรือโดยการลอง ผิดลองถูก

3. ปรับปรุงความสามารถในการทำงานให้สูงขึ้น (Improved Performance) ในการที่ขจัด การทำงานผิดๆ ถูกๆ หรือทำไปอย่างไม่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความสามารถ ฝีมือนิสัยการ ทำงานต่ำ โดยวิธีการฝึกอบรมจะช่วยสอนและฝึกให้เขาเหล่านั้น ได้พัฒนาความสามารถและฝีมือ ให้สูงขึ้น รวมทั้งผู้ที่ทำงานอยู่แล้ว หากต้องการปรับปรุงฝีมือเทคนิคในการทำงานให้สูงขึ้นก็ เข้าร่วมได้

4. ลดความสิ้นเปลือง (Reduce Wastage) การทำงานไม่เป็น ไม่เรียบร้อย ชักช้าทำให้เกิด การสิ้นเปลืองวัสดุ แรงงาน เสียเวลา เสียโอกาส นับว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันมหาศาลที่ต้องสูญเสียไป ตรงกันข้ามถ้าพนักงานที่ได้รับการฝึกอบรมมีความสามารถทำงานได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วจะตัด รายจ่ายสิ้นเปลืองนี้ออกไป กลายเป็นกำไรองค์กรหน่วยงานจึงจะต้องดำเนินการฝึกอบรมอย่าง

ต่อเนื่องตลอดปีอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายดังกล่าว ลดต้นทุนการผลิตประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหารลูกค้า

5. ลดการขาดงาน (Less Absenteeism) สาเหตุที่ทำให้คนงานอยู่กับบ้าน โดยเฉพาะผู้เข้าทำงานใหม่ เนื่องจากเกิดความอึดอัดใจ ทำงานไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดีจึงจะไม่ถูกตำหนิว่ากล่าวจากนายจ้าง เนื่องจากไม่ได้รับการสอน บอกกล่าว แนะนำให้ความรู้ในการทำงานนั้นๆ จึงมีความรู้สึกที่ไม่อยากทำงานที่ทำงานไม่มีความสุขเท่าที่บ้าน ถ้ามีโอกาสขาดงาน ลางานได้ก็จะทำ

6. ลดอุบัติเหตุ (Fewer Accidents) อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับคนงานที่ไม่ได้ฝึกอบรมจะสูงเป็น 3-4 เท่าของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมหมายความว่าเกี่ยวกับสุขภาพชีวิตและความปลอดภัย จึงระบุดังถึงความรับผิดชอบของหน่วยงาน โรงงานที่จะต้องจัดการฝึกอบรมให้คนงานองค์การเองก็จะได้ประโยชน์เนื่องจากคนงานขาดงานน้อย เพราะการหมุนเวียนเข้าออกและอุบัติเหตุลดลง

7. ลดการลาออกของคนงาน (Reduce Labour Turnover) แม้ว่าในข้อนี้จะไม่สามารถแสดงให้เห็นชัด แต่จากการวิจัยพบว่า คนงานที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วจะมีการลาออกน้อยกว่าพวกที่ไม่ได้ฝึกอบรมเท่าตัว และองค์การใดที่จัดการฝึกอบรมมักเป็นองค์กรที่ได้จัดการบริหารบุคคลอย่างมีระบบและระเบียบ และมีนโยบายที่ทำให้ผู้ทำงานเกิดความรู้สึกมั่นคง และก้าวหน้าด้วยการสร้างบรรยากาศการทำงานหล่อหลอมทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสมจะทำให้พนักงานทุ่มเทกำลังกายใจ ให้แก่หน้าที่ของตนเพื่อประโยชน์แก่พนักงานผู้รับการอบรมเอง (Benefits to Employee)

8. ฝีมือการทำงานของพนักงานที่สูงขึ้น ย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดการทำงานทำให้เป็นผู้นำทั้งในหน่วยงานและนอกหน่วยงาน พนักงานที่ได้ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีแล้วย่อมจะได้รับค่าจ้างที่สูงกว่า เลือกรับพนักงานได้มากกว่า มีผู้ต้องการตัวมากกว่า รายได้ดีขึ้นครอบครัวสบายขึ้น การทำงานมั่นใจ ภาคภูมิใจ รักงานมากขึ้น จริงอยู่แม้การฝึกอบรมจะเป็นการสิ้นเปลืองเงินจำนวนมาก บริษัทเล็กๆ มักจะไม่มีทุนรอนพอที่จะจัดทำ แต่อย่างไรก็ตาม บริษัทหน่วยงานที่ฉลาดมักจะคิดว่าการฝึกอบรมเป็นการลงทุนระยะยาว เพื่อผลกำไรในบั้นปลายที่จะเห็นได้อย่างชัดเจน นั่นหมายถึง การคอยด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาในการฝึกอบรม แต่เหนือสิ่งอื่นใดสิ่งที่ต้องการนักฝึกอบรมที่มีความรู้ มีความสามารถในการปฏิบัติดำเนินการฝึกอบรม และวิทยาการและเทคโนโลยีฝึกอบรมที่ทันสมัยจึงจะได้ผล ซึ่งการจัดการฝึกอบรมถ้าจัดอย่างผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรม จัดอย่างนักฝึกอบรมแล้ว จะให้ผลแตกต่างกว่าผู้ที่ยังแต่จัดให้มีการฝึกอบรมโดยไม่ได้ศึกษาฝึกฝน ปฏิบัติงานด้วยการฝึกอบรมมาก่อน

9. ถ้าใช้วิธีการฝึกอบรมที่ถูกต้องวิธีการ จะช่วยให้พนักงานทำงานด้วยความมั่นใจ มีประสิทธิภาพ ผลงาน ผลผลิตมีคุณภาพสูงขึ้น ความผิดพลาดน้อยลง

10. ความสัมพันธ์กับประชาชน ลูกค้าบริการดีขึ้น การบ่น การต่อว่าต่อขานร้องทุกข์ของลูกค้าน้อยลงเพราะเป็นผลจากการที่พนักงานทำงานดี ผลงานดี ผลผลิตดี เป็นการสร้างความนิยมให้แก่หน่วยงานบริษัทไปในตัว

11. ลดความสิ้นเปลือง ลดค่าใช้จ่ายที่จะสูญเสียอย่างอื่น เช่น วัสดุ เวลา และโอกาสซึ่งหาได้ยากในภาวะที่ต้องแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆ การแก้ไขงานที่ผิดพลาดน้อยลง ไม่เสียเวลา

12. ประหยัดเงินที่จะรั่วไหลได้มาก เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องมือ วัสดุ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยลดลง แต่กำไรเพิ่มขึ้น โอกาสที่สูญเสียอย่างอื่นลดลงอย่างมากมาย

13. ขจัดปัญหาในการที่ต้องหาจ้างคนงานที่มีฝีมือดีมาทำงาน ในบางช่วงระยะเวลาซึ่งหายากและเงินเดือนสูงแต่การฝึกอบรมจะช่วยสร้างความรู้ให้คนในหน่วยงานเชี่ยวชาญและมีฝีมือสูงขึ้นในตัวเป็นการเร่งและส่งเสริมประสิทธิภาพ ขวัญ และกำลังใจที่ดีกว่า

14. การฝึกอบรมจะช่วยส่งเสริมงานนิเทศให้บรรลุผล เป็นการประสานงานกับเจ้าหน้าที่นิเทศ หรือหัวหน้างาน เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริงและได้ผลกว่า เป็นการปรับปรุงบริหารระบบโครงสร้าง และกระบวนการทำงาน ช่วยให้นักงานเข้าใจจุดประสงค์ นโยบาย การดำเนินงานกฎระเบียบของหน่วยงาน เป็นการสร้างทัศนคติ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อหน่วยงานองค์กร

15. ช่วยให้หน่วยงานได้ปรับตัวดีขึ้นให้เข้ากับการผันแปรทางเศรษฐกิจและการค้าใหม่ เทคโนโลยีในปัจจุบัน และที่จะมีมาในอนาคต สามารถใช้โอกาสและสิ่งอื่นๆ ที่ควรรู้ให้เป็นประโยชน์ได้ดีกว่า เช่น คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไขงานจากพนักงานในการปรับปรุงแผนกโรงงาน ธุรกิจการบริหารงานที่มีปัญหาอยู่ ประโยชน์ของการฝึกอบรมที่มีต่อพนักงานย่อมมีหลายประการ เช่น (วิจิตร อวระกุล, 2537, หน้า 16-20)

1. เป็นการปรับปรุงฝีมือของพนักงานในการทำงานได้ดีขึ้น สร้างฝีมือจากการฝึกอบรมเทคนิคใหม่

2. เป็นการปรับปรุงความสามารถในการทำงาน ทำให้มีโอกาสได้รับเงินเดือนตำแหน่งที่สูงขึ้น

3. ช่วยลดความเหนื่อยหน่าย เฉื่อยชาในการทำงาน ความผิดพลาดน้อยลง กระฉับกระเฉง ความตั้งใจในการทำงานดีขึ้น

4. เพิ่มความมั่นใจ มีการปรับปรุงการทำงาน สักดิ์ศรี และการเคารพตัวเอง ทำให้เป็นพนักงานที่มีคุณภาพและบุคลิกดีขึ้น

5. สามารถขยายความรับผิดชอบมากขึ้น สูงขึ้น มีความรู้ด้านการงาน หรือด้านการดูแลปกครอง บริหารดีขึ้น

6. เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของงานต่างๆ กับงานของตน เพิ่มการประสานงานลดความขัดแย้งในการทำงาน เพิ่มความพึงพอใจในการทำงาน ขวัญดีขึ้น

7. สร้างนิสัยการทำงานให้มีประสิทธิภาพ คู่้นเคยกับการมีระเบียบ มีระบบ มีวินัยที่

8. ลดความตึงเครียดในการทำงาน อันเนื่องมาจากความรู้ ความสามารถไม่พอความขัดแย้งระหว่างหัวหน้า เจ้าหน้าที่นิเทศกับผู้ทำงานให้น้อยลงประโยชน์ที่ผู้ทำงานจะได้รับจากการฝึกอบรม ทำให้พนักงานไม่ค่อยต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะระดับต่ำ หรือผู้ขาดความสามารถในการทำงานย่อมต้องการปรับปรุงความรู้ ความสามารถของตน ยึ่งหน่วยงานใช้การอบรมเป็นบันไดการพิจารณาความสามารถความก้าวหน้าในการทำงานด้วยแล้ว พนักงานยังจะสนใจและให้ความสำคัญในการฝึกอบรมยิ่งขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคของการฝึกอบรม

อภิชาติ แก้วด้วง (2550, หน้า 61) ได้กล่าวสรุปการจัดดำเนินการฝึกอบรมพนักงาน มักจะพบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการสำรวจความต้องการหรือความจำเป็นในการฝึกอบรม
2. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม
3. ปัญหาเกี่ยวกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
4. ปัญหาอุปกรณ์และสื่อในการฝึกอบรม
5. ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ฝึกอบรม
6. ปัญหาเกี่ยวกับเวลาและเทคนิคในการฝึกอบรม
7. ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผล
8. ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมประเภทต่าง ๆ มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ควรเลือกประเภทของการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง โดยยึดหลักสำคัญคือ การพิจารณาลักษณะของผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ลักษณะของเนื้อหา และวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดพิสิฐ เมธาภัทร (2548, หน้า 47) คือ ลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานจัดฝึกอบรมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1. การวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการ 2. การฝึกอบรม 3. ติดตามผล 4. ประเมินผล

สรุปว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนการสอนหรือการถ่ายทอดเนื้อหา กิจกรรม หรือประสบการณ์อีกแบบหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้จากการฝึกอบรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการเรียนหรือการทำงานให้ดีขึ้นได้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

ปลูก พรมรัตน์ (2545, หน้า บทคัดย่อ) ศึกษาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ตามขนาดของโรงเรียน พบว่า คุณภาพชีวิตในโรงเรียนด้านวิชาการและด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในโรงเรียนขนาดใหญ่มีคุณภาพชีวิตในโรงเรียนด้านวิชาการและด้านสิ่งแวดล้อม สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนโดยภาพรวม คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ และด้านสังคม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สกล พรหมสิน (2546, หน้า 78) ศึกษาระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลหงษ์เจริญ อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 50.8 48.7 0.5 ตามลำดับ มีคุณภาพชีวิตปานกลาง และระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 64.6 และ 35.4 ตามลำดับ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน กับคะแนนคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ที่มีปัจจัยด้านครอบครัวเข้มแข็ง สามารถอธิบายความแปรปรวนคุณภาพชีวิตได้ดีกว่าปัจจัยรายได้พอเพียง การศึกษาถาวร และปัจจัยสี่พอเพียง โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ สามารถอธิบายหรือพยากรณ์คุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลหงษ์เจริญ ตำบลท่ามะแซ จังหวัดนครราชสีมา ช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ.2545 ได้ร้อยละ 46 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและไม่พบความแตกต่างของคะแนนที่ให้ครูประเมินความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน

พัชรภรณ์ คนกล้า (2547, หน้า 68) ศึกษาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน โดยรวมและด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหากพิจารณาประกอบกับคะแนนคุณภาพชีวิตก่อนและหลังของกลุ่มทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้โปรแกรมฝึกอบรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า

นักเรียนกลุ่มทดลองที่ไม่ได้รับการใช้โปรแกรมฝึกอบรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านสังคม ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ โดยจะเห็นได้ว่าด้านจิตใจ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มทดลองต่ำสุด

สกุลศักดิ์ อินหล้า (2551, หน้า 92-93) ศึกษาวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกชุมชนการพึ่งตนเอง บ้านสวนสายลมจอย ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์มีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพร่างกายสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาได้แก่คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 68.0, 62.7 และ 57.5 ตามลำดับเมื่อแบ่งตามระดับคะแนนคุณภาพชีวิต 3 ระดับ พบว่ากลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.7 มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง และมี ร้อยละ 4.3 ที่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี

เกรียงศักดิ์ ตูลปั่น โต (2551, หน้า 109) ศึกษาความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดชุมพร พบว่า สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังได้ จึงเห็นควรนำหลักสูตรนี้ ไปใช้จริงกับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดชุมพร และประยุกต์ใช้กับเรือนจำอื่น ๆ ต่อไป

ปราณี กาพวงศ์ (2555, หน้า 39) ศึกษาความพร้อมและการดำเนินงานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 พบว่าการดำเนินงานสถานศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีความพร้อมในระดับปานกลาง

งานวิจัยในต่างประเทศ

แมนเซอร์ (Mansour, 2003, หน้า 81) ศึกษาสาธารณสุขที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาในเขตเมืองคะแนนคุณภาพชีวิตทางสุขภาพอยู่ในระดับต่ำซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ถึงสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของเด็กบกพร่อง มีผลกระทบต่อความสำเร็จของเด็กต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของพวกเขา

ม็อก (Mok, 2006, หน้า 7) ศึกษาการตรวจสอบปัจจัยที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตใน โรงเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อปัจจัยที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

สเตฟาเนีย และ แอมเบอร์ (Stefania and Amber, 2012, หน้า 78) ศึกษาการรับรู้ของนักเรียนที่มีคุณภาพของชีวิตและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าการศึกษาคั้งนี้ตรวจสอบการรับรู้ของนักเรียนที่มีคุณภาพหนึ่งขงชีวิตที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเน้นเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า นักเรียนที่มีความเข้าใจในเรื่องการมีคุณภาพชีวิตของตนเองจะประสบความสำเร็จดีกว่านักเรียนที่มีทัศนคติในแง่ลบของคุณภาพชีวิตของตนเอง และนักเรียนที่มีคุณภาพชีวิตต่ำจะส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของพวกเขา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พบว่าการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติเพื่อให้คนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอกินพอใช้ได้อย่างมั่นคง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มีสุขภาพกายและจิตดี สามารถทำประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจได้ ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย การดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง รู้จักการออม ประหยัด ใช้จ่ายอย่างพอเพียง พอประมาณ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. ด้านจิตใจ สามารถพึ่งตนเองได้ กินเอง ใช้เอง สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง เกิดอาชีพ
3. ด้านสังคม มีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มชน ร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับตนเองและสมาชิกในกลุ่มชน
4. ด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 5. กรอบแนวคิดในการวิจัย